

Józef Stolarczyk
Polsko-słowackie stosunki polityczne i wojskowe w latach 1938-1939

Przedmiotowa rozprawa podejmuje problematykę najtrudniejszego okresu w stosunkach polsko-słowackich, który ciągle powraca jako temat nierozliczony lub obciążony stereotypami, uprzedzeniami, nieobiektywnym spojrzeniem i w końcu oceną. W konstrukcji dysertacji przyjęto układ chronologiczno-problemowy. Celem uzyskania odpowiedzi na postawione w pracy pytania, oraz celem weryfikacji założonych hipotez, w procesie badawczym posłużono się najczęściej stosowanymi w historiografii metodami: analizy źródłowej i literatury przedmiotu, metodą opisową i syntetyczną. Praca składa się z pięciu rozdziałów, które w formalnym układzie uzupełniają: wstęp, zakończenie, aneksy oraz bibliografia.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Antecedencje. Źródła konfliktu”, przedstawia polsko-słowackie sprawy sporne i osadza je w szerszym kontekście pogranicza. Przedstawia też stosunek dyplomacji polskiej do kwestii autonomii Słowacji. Autor starał się przeanalizować sprawy dzisiaj dyskusyjne (osadnictwo, język, argumenty etnograficzne, historyczne, świadomość narodowa), omówić polską akcję uświadamiającą i budzielską, oraz odpowiedzieć na pytanie czy rewindykacje wymuszone przez stronę polską były zasadne, czy też były jednym z większych błędów polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym. Kontynuując powyższe rozważania stara się odpowiedzieć na pytania:

- dlaczego Polska chciała niepodległej Słowacji i czy brak reakcji Słowaków na polskie oczekiwania zdecydował o podjęciu decyzji o rewindykacjach?,

- czy można postawić hipotezę, że rewindykacje miały pokazać społeczeństwu polskiemu prestiż państwa i armii, w sytuacji przewidywanego konfliktu z Niemcami? Poruszono też zagadnienie polskich dążeń do uzyskania wspólnej granicy polsko-węgierskiej, które miało za zadanie przywołać trzecie źródło konfliktu, omówione szerzej w rozdziale trzecim. Rozdział drugi „Polsko-słowacki kryzys jesienią 1938 r.” przedstawia okoliczności i przebieg polskich rewindykacji granicznych na Spiszu, Orawie, w Czadeckim i Beskidzie Niskim. Rozdział trzeci „Polska aktywność na Rusi Zakarpackiej i jej wpływ na stosunki polsko-słowackie (listopad 1938 – marzec 1939)” prezentuje przebieg polskiej akcji dywersyjnej „Łom” na pograniczu słowacko-karpatoruskim i jej wpływ na stosunki polsko-słowackie, a następnie próby kontynuacji polskich działań dywersyjnych na Rusi Zakarpackiej (tzw. akcja prešovska), zmierzające do uzyskania wspólnej granicy polsko-węgierskiej, co zbiegło się z powstaniem państwa słowackiego pod kuratelą Niemiec. W rozdziale czwartym

„Stan zagrożenia południowej granicy Polski w związku z sytuacją polityczno-militarną Słowacji w okresie od 14 marca 1939 r. do 31 sierpnia 1939 r.” poruszonych zostało szereg kwestii mających wpływ na ów stan zagrożenia. Do kluczowych spraw należą: ocena zagrożenia państwa polskiego na podstawie rezultatów pracy polskiego wywiadu na odcinku granicy słowackiej, organizacja sił zbrojnych Słowacji pod kuratelą Niemiec, nastroje społeczne i stosunek Słowaków do nowej rzeczywistości, incydenty graniczne w przededniu wojny, dyplomacja dwustronna w okresie zagrożenia wojną. Ostatni rozdział piąty „Słowacja wobec kampanii wrześniowej 1939 r.” przedstawia obraz walk wrześniowych z południowym sąsiadem. Zawartość tego rozdziału obejmuje następujące kwestie: przebieg walk na odcinku tatrzańskim, walki na odcinku beskidzko-bieszczadzki, udział lotnictwa słowackiego w kampanii polskiej 1939 r., sprawę Legionu Ukraińskiego płka Romana Suszki, kwestię polskich jeńców wojennych w niewoli słowackiej, „działania oczyszczające” armii słowackiej na zajętych terytoriach Polski, przejmowanie zdobytego terytorium i związane z tym słowackie uroczystości wojskowe, reorganizację armii słowackiej po zakończeniu walk, Pakt Ribbentrop–Černak. Ważnym elementem tego rozdziału są ilustrujące przebieg walk mapy, których pakiet został zamieszczony w aneksach.

Całość rozprawy podsumowuje zakończenie, bibliografia z wykazem wykorzystanych źródeł, oraz aneksy, wśród których oprócz map zamieszczono dowódczą obsadę personalną słowackich pułków piechoty i artylerii, przegląd zakwaterowania elementów składowych poszczególnych dywizji piechoty i lotnictwa, wykaz kryptonimów którymi posługiwano się w rozkazodawstwie słowackim.